

Krisztus apacs arca

Ikonoklazmus a Meszkaleró Apacs Rezervátumban

■ BOGNÁRNÉ HORGOSI ANIKÓ

Evangelikus Hittudományi Egyetem
doktorandusz

E-mail: anikobognar.h@gmail.com

DOI: 10.61894/LP.2026.101.2.2

► A megfelelő inkulturáció egyike napjaink leginkább megosztó teológiai és egyházpolitikai kérdéseinek. A kapcsolódó viták általában mind a progresszív, mind a konzervatív keresztények körében erős érzelmi töltésű válaszokat generálnak. Esettanulmányában a szerző egy adott őslakos római katolikus közösséget ért trauma körülményeit vizsgálja. Az új-mexikói Szent József apacs missziói templom ikonját, az *Apacs Krisztust* 2024 nyarán az egyházközségben szolgáló nigériai származású pap önkényesen eltávolította. Az ikon Krisztust egy apacs szent ember öltözkéiben, a törzs szent tárgyaival körülvéve ábrázolja. Létrejöttének körülményeit, a közösségben betöltött szerepét, illetve a kialakult konfliktust a tanulmány négy irányból közelíti meg. Vizsgálja az *Apacs Krisztust* mint ikont, a sajátos ábrázolást megalapozó tradíciókat, a közösség történelmi múltját, illetve az ultrakonzervatív nigériai katolicizmus lehetséges szerepét a kialakult konfliktusban. Ezek mindegyike megérdemelne egy-egy külön tanulmányt, ám jelen írásával a szerző éppen a helyzet összetettségét szeretné bemutatni.

Kulcsszavak: kereszténység / katolicizmus / inkulturáció / amerikai őslakos / Afrika

A botrány

Napjaink egyik kiemelten fontos teológiai témája a helyes inkulturáció és a negatívan értett szinkretizmus közötti határhúzás problematikája, illetve az ezzel kapcsolatos egyházpolitikai konfliktusok. Az esemény, amelyet igyekszem körüljárni, bemutatja, hogyan realizálódik mindez egy adott római katolikus őslakos közösségben.

A mai formájában 1883 óta működő, körülbelül hatvannégyezer lakosú Meszkaleró Apacs Rezervátum (Mescalero Apache Reservation) Új-Mexikó déli részén, Ruidoso szomszédságában fekszik. 2024 júniusában szomorú esemény révén került a figyelem középpontjába: hatalmas tűzvész pusztított a területen, amely két halálos áldozatot és körülbelül négyszáz leégett lakóházat hagyott maga után. Ez a közösséget ért kollektív trauma drámai háttérrel ad a következőkben tárgyalt, néhány nappal későbbi eseményeknek.

Az első valamennyire is hivatalosnak tekinthető információ 2024. július 5-én került nyilvánosságra. Larry Gosselin ferences szerzetes, a rezervátum missziójának korábbi lelkipásztora nyílt levélben szólította meg Peter Baldacchinót, a Las Cruces-i Egyházmegye püspökét a Szent József apacs missziói templomból (St Joseph Apache Mission Church) önkényesen és rejtélyesen eltávolított ikon ügyében (GOSSELIN 2024). Az *Apacs Krisztus* (*Apache Christ/Bikègu'indán*) című ikon 1989 óta díszítette az oltár mögötti falat. A szentkép hült helyét június 27-én, a reggeli órákban fedezte fel a plé-

bánia egyik alkalmazottja. Az ikon szépen faragott keretét a templom zárt tárolójában találták meg, ahová csak a közelmúltban kinevezett pap, a nigériai Peter Chudy Sixtus Simeon-Aguinam juthatott be. A biztonsági kamera felvételei szerint Chudy atya a Kolumbusz Lovagok (Knights of Columbus) társaság tagjainak segítségével távolította el a festményt. A szervezet képviselői elhatárolódtak a történetektől, az egyházmegye vezetése felváltva szabadkozott és vitakozott, vállalta a felelősséget, majd mégsem. Chudy atya nem adott értékelhető magyarázatot, gyorsan és nyomtalanul eltűnt a hívek, az újságírók és a közösségi média szeme elől. A széles körű tiltakozás hatására a festmény július 16-án – ismét csak rejtélyes körülmények között – visszakerült a közösséghez. A keretből való eltávolítás és a szakszerűtlen kezelés következtében megsérült, szerencsére nem visszafordíthatatlanul. A felelősség kérdésében sok a homályos részlet, az egymásnak ellentmondó narratívák vélhetően még soha kérték tőle, hogy válasszon a két identitás között, soha nem is különítette el egymástól a kettőt.¹ Úgy gondolom, ez a mondat sokakat meglep, hiszen általában úgy tudjuk, hogy a keresztény missziók több évszázados történelme másról sem szólt. Erre a körülményre a későbbiekben még visszatérek.

Anne Marie Brillante a meszkaleró apacs közösségi tanács tagjaként lett az ügy szószólója. Megtudhattuk tőle, hogy Chudy atyával már korábban is feszült volt a viszony. Ridegnek és ellenségesnek találták őt, különös tekintettel a templomban megjelenő apacs kulturális motívumokkal szemben. Nemcsak az ikonhoz, hanem az apacs és pueblo indián mintákkal díszített kelyhekhez és kosarakhoz is ellenérzéssel viszonyult. Végül egy közösségi alkalom során nyíltan felszólította a híveket: válasszanak, hogy apacsok vagy katolikusok akarnak lenni, mert a kettő együtt nem felel meg a katolicizmus követelményeinek. Brillante könnyek között számolt be az eseményekről, szent háborúnak titulálva az atya eljárását. Fájdalmának magyarázata tartalmaz egy váratlan kijelentést: eddig soha nem kérték tőle, hogy válasszon a két identitás között, soha nem is különítette el egymástól a kettőt.¹ Úgy gondolom, ez a mondat sokakat meglep, hiszen általában úgy tudjuk, hogy a keresztény missziók több évszázados történelme másról sem szólt. Erre a körülményre a későbbiekben még visszatérek.

A magam részéről komoly jelentőséget tulajdonítok az esetnek. Az *Apacs Krisztus* négy kultúra, a tradicionális apacs világkép, a ferences szellemiség, a bizánci liturgiájú ortodoxia és az afrikai katolicizmus metszéspontjába került egy érzékeny pillanatban. Az évente megrendezésre kerülő Kateri Tekakwitha konferenciát – amely az észak-amerikai őslakos katolikusok hangját és identitását képviseli az egyházon belül – 2025 júliusában éppen a Las Cruces-i Egyházmegye látta vendégül. Ez a rendezvény sok szálon kapcsolódik a meszkaleró közösség életéhez. 1987-ben II. János Pál pápa látogatása során a Szent József-misszió tartott tradicionális táncos áldásszertartást a Szentatya érkezése előtt (GOSSELIN 2025, 75. o.). Nagy a valószínűsége annak, hogy az eset komolyabb hullámokat vet majd, különös tekintettel az incidens időzítésére. Mindössze néhány héttel korábban, 2024. június 14-én az Egyesült Államok Katolikus Püspöki Konferenciája (USCCB) ötvenoldalas irányelvet hozott nyilvánosságra, amelyben a katolikus vallású őslakosok között végzett szolgálat új modelljét vázolja fel. A szavazás 181 igennel és 3 tartózkodással zárult, ami nincs messze az egyhangú döntéstől. Az érintett őslakos vezetőkkel szinodális szellemben folytatott párbeszéd alapján a legfontosabb és legérzékenyebb kérdéseket veszi sorra. Tartalmának részletes ismertetése meghaladja írásom kereteit, ezért csak egyetlen, a legszorosabban a témánkba vágó gondolatot idézek:

„Sajnálatos feszültség tapasztalható ma sok őslakos katolikus számára, akik úgy érzik, hogy hamis választás elé állítják őket: nem lehetnek egyszerre őslakosok és katolikusok. Egyesek úgy vélik, hogy kibékíthetetlen szakadék tátong a hagyományos őslakos kultúra és a katolicizmus között. Azoknak az őslakos katoli-

¹ A *The Associated Press* YouTube-csatornáján megtekinthető: <https://youtu.be/OcbgeOQv49Q&t=20>.

kusoknak, akik érzik ezt a feszültséget, az Egyesült Államok katolikus püspökeiként üzenjük: biztosítjuk Önöket, hogy nem kell az egyiket vagy a másikat választaniuk. Önök egyszerre őslakosok és katolikusok. A hitnek az Önök kultúrájában történő megtestesülése ajándék az Egyház számára.”²

Úgy tűnik, Baldacchino püspök többé-kevésbé nyíltan szembehelyezkedett az elfogadott irányelvekkel. Írásomban mégsem erre a részleteiben kevésbé feltárt körülményre fókuszálok, inkább az adott konfliktust mélyebb síkon érintő négy fő téma köré szervezve próbálom értelmezni a helyzetet. Vizsgálom az *Apacs Krisztus* ikon szerepét a közösség életében, a sajátos ábrázolást megalapozó tradíciókat, a közösség történelmi múltját az inkulturáció szempontjából, illetve az ultrakonzervatív nigériai katolicizmus lehetséges szerepét a kialakult konfliktusban. Ezek mindegyike megérdemelné egy-egy külön tanulmányt, ám jelen írással éppen a helyzet összetettségét szeretném bemutatni.

Az Apacs Krisztus mint ikon

Az *Apacs Krisztus* (*Apache Christ/Bik'egu'indán*) című ikon impresszív alkotás, magassága 2,4 méter, és teljes mértékben uralja a szent teret. Az innovatív képeiről ismert ferences ikonfestő, Robert Lentz munkája, aki úgy fogalmazott: „Az apacs Krisztus ikonja a keresztény misszionáriusok által a múltban okozott sebek gyógyítására tett erőfeszítés.”³ A festményen Krisztus a szent hegy, a Sierra Blanca szikláin áll, egy apacs *medicine man* viseletében, és az éppen nagykorúvá vált lányok pubertásrítusának negyedik reggelén köszönti a hajnalt. Ez utóbbi információ nem látható a képen, ám az apacs kultúrában járatos szemlélők tisztában vannak vele. Krisztus hosszú szárú mokaszint, hosszú ágyékkötőt és szertartási inget visel, nyitott bal tenyerében a Nap szimbóluma látható, jobb kezében pedig egy szarvaspatacsörgőt tart. Előtte a földön egy kosárban a törzs szent tárgyai jelennek meg: néhány zacskó dohány, gyékénypollen, édesfűfonat, valamint egy sastoll. A háttérben szárnyaló sas a Szentlélek jelképe. Lentz az alkotás során részletesen tanulmányozta az apacs rítusokat, mi több, szent forrásvizet gyűjtött a Sierra Blanca csúcsáról, majd felhasználta festékei keveréséhez. Az ábrázolás részleteit tekintve folyamatosan egyeztetett a tradicionalista őslakos vezetőkkel, akik a felszentelés során szintén megáldották az ikont. A kép alsó szélén, apacs nyelven ezt olvassuk: *Bik'egu'indán*. Jelentése: Életadó – aki a tenyerén hordoz téged (GOSSELIN 2025, 52. o.).

² *Keeping Christ's Sacred Promise*, 44. o.

³ Robert Lentz személyes nyilatkozata meghallgatható: <https://www.facebook.com/watch/?v=581705268664468>.

A művész apai nagyszülei Oroszországból vándoroltak ki az 1900-as évek elején, így természetes szocializációs közegében korán megismerkedett az ortodox szentek történeteivel. Úgy látta, hogy ezek az emberek szinte eggyé váltak az evangéliummal. Ez indította arra, hogy később bizánci típusú ikonfestést tanuljon. Tudására támaszkodva, de szabadon túlmerészkedve a hagyományos kereteken, munkáját azokra a gyökeres változásokra összpontosította, amelyekkel napjaink kereszténységének szembe kell néznie. Ezek egyike az ikonográfia indigenizációja mindazon kultúrák számára, amelyeket az egyház úgymond a keblére ölelt. Ebben a szellemben született az *Apacs Krisztus*.

Larry Gosselin atya nyílt levele megírásakor nem pusztán jogvédőként vette védelmébe a képet, hiszen az annak idején éppen az ő pásztori indítványára készült. Emlékezteti Baldacchino püspököt: az ikonok a lélek ablakai, amelyek a Szent jelenlétére nyílnak. Az ikon szemlélése közben Isten szól a lélekhez, s az emberi alak ábrázolása az Ige testté válásának reprezentációja. Véleménye szerint az apacs Krisztus képe szent ikonná vált, hiszen kiállta az idő próbáját mind az apacs hívek, mind a szent térbe lépő látogatók szívében. „Ez az ikon azt a merész kijelentést teszi, hogy Krisztus megtalálható az apacs népben [...]. Az apacs Krisztus ikonja csak annyira radikális, mint a megtérés nagyon radikális felhívása, hogy olyanná váljunk, mint Krisztus, akit bemutatnak és hirdetnek nekünk az evangéliumok, aki szentté és jelenlévővé válik az eucharishtiában, amelyen osztozunk.” (GOSSELIN 2024)

Fontosnak érzem, hogy az *ikon* ontológiájára részletesebben is kitérjek. Szilágyi Ákostól idézek: „Az ikonnak nincs tárgya vagy témája. A kép maga az igazi valóság, amely láthatatlan, de az ikonon, az ikon által láthatóvá válik, megjelenik. »Ez Krisztus« – mondják a hívők a képre mutatva; nem Krisztus festett alakja, művészi elképzelése, illúziója, hanem maga a Jézus Krisztus személyében (proszopónjában) láthatóvá vált, hústestet öltött Logosz-Isten (Fiú-Isten).” (SZILÁGYI 2020, 12. o.) Tiszta-ban kell lennünk „az ontológiai különbséggel, amely az ikonon feltáru-ló legszentebbet – az ember átistenült, fénybe öltözött alakját, örök képmását, a *líket* – elválasztja a kép többi (líken kívüli) részletétől, tehát a lík fogalmába tartozó fedetlen arcon, kézfejekon és lábfejekon kívül minden egyébtől, ami a képen látható, beleértve a mellékalakokat, a tájat, az építészeti háttér-t, a ruházatot.” (Uo. 16. o.) Ennek értelmében a sokat vitatott viselet és egyéb kulturális utalások valójában csak másodlagos jelentőséggel bírnak, Jézus arcát és kezeit kell legfőképpen meg-szemlélnünk. Természetesen az arc apacs – és nem valamiféle tipizált „indian” – jellege tűnik fel elsőként, amelynek nagy jelentősége van a közösség számára. Ha tovább vizsgálódunk, a felemelt és szokatlan módon teljesen szem-ből ábrázolt bal tenyér ragadhatja meg a figyelmünket. Az ikonfestészetben merev szabályok vonatkoznak Jézus kéztartására. Nagyjából négy kézzel találkozunk, a különbözőképp behajlított ujjak más-más szimbolikát jelenítenek meg. A szemből ábrázolt nyitott tenyér nincs közöttük. Megtalálhatjuk viszont a délnyugati őslakosok között, az általánosan ismert *gyógyító kéz* szimbólum formájában. Fontos tudni, hogy ebben az esetben a gyógyítás fogalmát nem pusztán testi-lelki értelemben, hanem a teljes univerzumban fennálló egyensúly összefüggéseiben kell figyelembe vennünk. Jézus tenyerén a jel – a szög helye – a Nap, ahonnan az élet fénye sugárzik, a népek és a világ világossága. Nagyon szép szinkretizmus. Felmerül azonban a kérdés, hogy amennyiben a hagyományos ikonográfiai jelek ilyen sajátos szabadsággal lettek alkalmazva, mi az alapja az állításnak, hogy az ikonban megtestesülő alak maga Krisztus. Röviden: az ikont meghatározó feliratok. Először a nagybetűs írásjelek tűnnek fel. A rövidítést jelölő vonások alatti két betűpár: IC XP. A nomen sacrum feloldása: IHCOYC XPICTOC (Ἰησοῦς Χριστός), Jézus Krisztus. Másodszor a dicsfényben megjelenő görög betűket olvassuk, amelyeket ismét Szilágyi Ákosra támaszkodva értelmezhetünk:

„Amikor a Krisztus-ikonokon a Megváltó fejét övező dicsfényébe vagy a dicsfény két oldalára az ikonkészítő a Hó On (‘Ο Ον vagy Ων) feliratot, az ószövetségi szent tetragram, a JHVH (Jahve) görög megfelelőjét (Aki Van, vagy: A Létező) írja be, akkor ez azt jelenti, hogy a képen látható, mert megtestesült Ige-Isten vagy Fiú-Isten ontológiai értelemben van jelen a képen: ez nem kép, hanem maga Jézus Krisztus, ez – az.” (SZILÁGYI 2020, 12. o.)

Ebben a keretben kell értelmeznünk az apacs szóvivő Brillante szavait: „Amikor idejöttünk és láttuk a képet, önmagunkat láttuk Jézusban.” Megérthető tehát, hogy az ikon kitessékelése a templomból a hívek számára egyet jelent népüknek Krisztus egyházából, sőt Krisztus lényéből történő kiközösítésével. Nem meglepő, hogy Brillante minderről sirva tudott csak beszélni. Régi sebek szakadtak fel, mondta könnyek között.

Azonkívül, hogy Gosselin atya nyílt levelében szükségesnek tartotta az ikon szerepét kifejezni és az eukharisztiahoz hasonlítani, nincs nyoma annak, hogy ez a konfliktus kifejezetten a kép *ikon* minőségéhez kapcsolódna. Ráadásul a szigorú ortodox kritériumok értelmében érvénytelen ikonról van szó. Miért kellett ezt a szempontot mégis ilyen részletesen kifejezni? A kulcsszó a *reálprezencia*. A kultúrantropológiában ma már közzismert az *ikon* őslakos kultúrákhoz való viszonya. Az orosz ortodoxia alaszakai inkulturációjának vizsgálata során sokan fedeztek fel hasonlóságot az őslakos rítusokban használt maszkok és az ikonok szerepe között. Robert Daley *Unangan Orthodox Christianity – Conversion Through Similarity* című, a téma legrangosabb képviselőinek munkáira épülő összefoglaló tanulmánya 2019-ben jelent meg. A szerző külön fejezetet szentel ennek a párhuzamnak. Kölcsönzött tézise: „A hasonlóságok, amelyeket [az őslakosok] felfedeztek maszkjaik és az ortodox ikonok spirituális használata között, fontos átjárót biztosítottak a keresztény hit elfogadásához.” (DALEY 2019, 22. o.) Ezt számos szerző munkája támasztja alá. MOUSALIMAS szerint a leginkább meghatározó hasonlóság abban rejlik, hogy a maszk „...a viselőjét úgy alakítja át, hogy mindaddig, amíg azt viseli, egy emberi szférán kívüli lény élő reprezentációjává vagy inkarnációjává válik” (1995, 133. o.). Lydia BLACK véleménye szerint „[idővel] az ikon a maszk funkcionális megfelelőjévé vált, ablakot nyitva a szellemek és a Szellem világába” (2004, 229. o.). Tehát ez a szemléletében lényegi hasonlóság központi jelentőségű az őslakos spiritualitásban, és nemcsak a szigorú értelemben vett maszkok esetében érvényes. A fiatal apacs lányok pubertásrítusában a fehér agyaggal és virágpollennel befestett arcú lány a *Fehérre festett asszony* (*Isdzánádleeshé*) inkarnációjává válik. Így jutunk el arra a pontra, ahol meg kell vizsgálnunk, milyen immanens tartalom jelenik meg a beavatási rítus közepén álló Krisztus *apacs* minőségében. A beavatottak számára megnyíló tudás „lényegében az, amit a törzsi népek a kultúra, sőt a világegyetem mély struktúrájának tekintenek” (TALLÁR 2006, 50. o.). A beavatottak számára megnyilvánuló szentség az, ami a kultuszban és a kultúrában sajátos formában inkarnálódik. Úgy vélem, ha kultúrák találkozásáról beszélünk, erről kell beszélünk.

Apacs tradíciók

A szertartás, apacs nevén *Na ii ees*, amelyhez az ikon közvetlenül kapcsolódik, egy átmeneti rítus, amelynek során a lány – a rítus liminális szakaszában bekövetkező ontológiai ugrás révén⁴ – a női lét magasabb rendű állapotába, az életet hordozó és támogató, spirituális értelemben vett anyai mi-

⁴ Ahogyan fizikailag az anyja méhében formálódott, úgy kell most átalakulnia, hogy nőként szülessen újjá. A négynapos rítus ezt az anyaméhidőt jelzi.

nőségbe jut, ezáltal a közösség fennmaradásának letéteményesévé válik. A beavatás négy napig tart, ezalatt a lánynak különböző, fizikailag és lelkileg is kimerítő próbákat kell kiállnia, és szigorú tabuknak kell alávetnie magát.⁵ Nincs egyedül ebben az időszakban, egy idősebb asszony támogatja őt mint kísérő (yadeche). Fontos eleme a szertartásnak, hogy az avatandó lány erre a négy napra a közösség legfontosabb személyévé válik, sőt a megélés szintjén a világegyetem középpontjába kerül. Ennek az élménynek a pszichére gyakorolt megerősítő hatását nehéz lenne túlbecsülni.

A szertartás különböző variánsai között jelentős különbségek vannak, és joggal feltételezhető, hogy ezek a 19. század végére már különböző mértékű keresztény befolyás jeleit mutatták. Mivel az eredettörténetek és a kapcsolódó rítusok általában folyamatosan integrálják a környező népek kulturális elemeit, ez a tény nem mutat rendellenes helyzetet, viszont érthetővé teszi, hogyan léphetett be ez a szertartás egy katolikus templom központi terébe. Az eredetmítosz 20. századi alakjai közül a leginkább krisztianizált variáció legfontosabb elemeit ismertetem. Más változatokban a hithős több alakban, ikrek formájában jelenik meg, esetleg más eltéréseket is látunk a történet részleteiben, de szeretném hangsúlyozni, hogy a mítosz lényegi autenticitása ebben a változatában sem kérdőjeleződik meg. Az utókor által ikonikussá magasztalt spirituális vezető, Geronimo önéletrajzi könyvében (BARRETT–GERONIMO 1906, 3–11. o.), illetve a Szent József-misszió alapítójának életrajzában (CAVE 2011, 103. o.) is ez a változat szerepel, így indokolt, hogy ebből induljunk ki.

„Ussen teremtetete a világot és mindent, ami benne van. A világot kezdetben sötétség borította, de sok madár és ismeretlen szörny létezett már, sárkányok, pumák és más ragadozók. A madarak vezetője a sas volt, ő harcolta ki, hogy beengedjék a fényt. Az emberiség nem tudott élni, mert a vadak minden csemmőt elpusztítottak. Akkoriban élt a Fehérre festett asszony, aki sok gyermeket szült, de a vadállatok valamennyit felfaltak. A legokosabb a sárkány volt, előle nem volt menekvés. Sok év múlva az asszonyt megtermékenyítette a Zivatar (vagyis Ussen), a nászból fiú született. Anyja a Víz Gyermeke névzezte el, és egy sötét barlangba rejtette, amely elé nagy tüzet rakott. Mindennap megszojtatta őt, majd új máglyát rakott. A sárkány nem találta meg a fiút, ám egy nap meglátta a pici lábnyomait. Ekkor halállal fenyegette meg az anyát, aki ettől fogva állandó félelemben élt. Amikor a fiú felnőtt, viadalra hívta ki a sárkányt. Valahányszor kilőtt a sárkány egy nyilat, az szilánkokra tört, a fiú pedig egy szivárvány tetején jelent meg. Ez négyszer ismétlődött meg. Ezután a fiú lőtt, és a sárkányt minden alkalommal szíven találta. A negyedik lövés után a sárkány borzalmas üvöltéssel zuhant egy szakadékba. A fiú lett az első törzsfőnök, aki az igazság, bölcsesség és hatalom jelképeként sastollakat viselt. Amikor a Víz Gyermeke meghalt, felemelkedett atyjához, Ussenhez.”

Most kiemelek néhány motívumot a Jelenések könyvéből, amelyek arra utalnak, hogy a két vallás hasonló szimbólumai lehetőséget adhatnak a valódi teológiai kapcsolódásra:

„S láttaték nagy jel az égben: egy asszony, a ki a napba vala felöltözve, és lábai alatt vala a hold, és az ő fejében tizenkét csillagból korona, [...] és álla az a sárkány a szülő asszony elé, hogy mikor szül, annak fiát megegye. [...] És szüle fiú-magzatot, a ki vasvesszővel legeltet minden nemzetet. [...] És lőn az égben viaskodás: Mihály és az ő angyalai viaskodnak vala a sárkánynyal; És vetteté a nagy sárkány ama régi kígyó, a ki nevezetik ördögnek és a Sátánnak, ki mind az egész föld kerektségét elhiteti, vetteté a földre [...]. És hallék nagy szózatot az égben, a mely ezt mondja vala: Most lett meg az idvesség és az erő, és a mi Istenünk-

⁵ A gyakran felmerülő feltételezések miatt szükséges leszögezmem, hogy ezek nem szexuális természetű gyakorlatok, hanem a testi erőnlét és a pszichikai stabilitás próbái, amelyek az avatandó lányt a végsőig kimerítik.

nek országa, és az ő Krisztusának hatalma, [...] és ímé vala egy fehér felhő; és a felhőn üle valaki, hasonló az embernek Fiához.” (Jel 12,1.4b–5;7,9–10; Károli-ford.)

A séma közös: egy fényességes asszony isteni fogantatásból született gyermeke legyőzi az emberevő szörnyet, megjelenik az égen, majd uralkodik a földön, míg azután halálában visszatér a teremthöz. Azt, hogy a Jelenések könyvének ezen szereplői hogyan viszonyulnak az evangéliumok központi történeteihöz, sokan sokféleképp próbálták már tisztázni. A Napba öltözött asszony azonos lenne Máriával? Esetleg Izrael vagy az egyház megszemélyesítője? Úgy gondolom, hogy megalapozott az a vélemény, amely szerint ezekben a történetekben egy rendkívül archaikus – jungi fogalommal élve archetipikus – mítosszal találkozunk. Ezt megerősíti az a tény, hogy a Szentírás ezen szakaszai deklaráltan egy látomást vagy jelenést írnak le. Köztudott, hogy a gyarmatosítással összenőtt kereszténység teljes mértékben démonizálta az őslakos kultúrákat. Az apacs eredetmítosz vizsgálatának tanulsága: ha az archaikus népek mitológiáját pusztán pogány babonává minősítjük, valószínűleg elvétjük a célt.

A Szent József-misszió története

Mint már korábban említettem, a meszkaleró apacsok között végzett katolikus misszió attitűdjét tekintve rendhagyónak számít. A következő fejezetben körbejáróm a templom és a köré szerveződő közösség történetét.

Az épület maga sem mindennapos. A román stílusjegyeket hordozó kőtemplom rendkívül impozáns, apacs katedrálisként is emlegetik. Egy darabka monumentális Európa az apacsok földjén. A már életében legendává vált ferences szerzetes, Albert William Braun atya álmodta meg az 1910-es évek második felében, s a rá jellemző módon mert nagyot álmodni. A körülbelül negyvenszer húsz méter alapterületű épület létjogosultságát így indokolta: „Ez a templom [...] az apacsok legnagyobb hagyományörző központjává válik majd [...]. Az erős templomépületnek erős pszichikai hatása van.” (CAVE 2011, 237. o.) Az alapkövet 1920-ban tették le, és a sok akadályoztatás ellenére 1939-ben sikerült befejezni az építkezést. Az európai szellem megjelenése természetesen nem véletlen. Albert William Braun szülei 1877 körül vándoroltak ki a bismarcki Németországból, és szigorú katolikus kegyességű családi kultúrát hoztak magukkal. Miután Braun harcolt az első világháborúban, egysége viszonylag hosszabb ideig állomásozott Franciaországban, majd Trierben és Diekirchben. Miközben a lerombolt templomok újjáépítését figyelte, a kőből való építkezés sok mesterségbeli fogását elsajátította. Tudását később a missziói templom építésénél kamatoztatta (CAVE 2011, 157. o.).

Kalandos életútjának nagy része szorosan kötődött a meszkaleró misszióhoz. 1916-ban érkezett a rezervátumba, egy évvel a felszentelése után. Huszonhét éves volt ekkor. Szinte semmit nem tudott az apacsokról, kivéve természetesen a harcias és kegyetlen természetükről terjengő rémtörténeteket, amelyeket később így értékelt: „Az apacsokról szóló jelentések mindegyikét fehér emberek írták. Szélhámosok, akik a hadsereg nyomában jártak. Rosszindulatú beszámolók ezek egy tisztességtelen nézőpontból.” (CAVE 2011, 108. o.) Érkezése után hosszú ideig csak tanult. Igyekezett megérteni a nyelvet és a kultúrát, elsősorban a vallási-mitológiai vonatkozásokat. Igyekezett beilleszkedni az apacs közösségbe. „Velük evett, aludt a földön, velük együtt imádkozott.” (Uo. 96. o.) Megértő tisztelettel viszonyult tradícióikhoz és szokásaikhoz. Ez a hozzáállás gyümölcsözőnek bizonyult. Az apacsok szívesen megosztották vele történeteiket és vélekedéseiket, cserébe ők is nyitottan és tisztelettel hall-

gatták az ifjú pap bizonyágtételét. A beszélgetések nyomán Braun hamar rácsodálkozott azokra az analógiákra, amelyek feltárultak előtte: Ussen a megbocsátás istene, a hegyi szellemek úgy igazítják el az embereket, mint a katolikus szentek (uo. 104. o.). A legnagyobb hatást a pubertásrítus tette rá:

„...minden mozdulat szimbolikus, és az apacs Szűzanya utasításait követi. Úgy látta, ez lényegében felkészülés a házasság és az anyaság szent kötelességeire, amelyekre Ussen minden lánygyermeket teremtett [...] Al atya, akinek a Boldogságos Szűz iránti imádata kiterjedt az összes nő iránti nagy tiszteletére, arra jutott, hogy ezt a gyönyörű rítust nem szabad elvenni a meszkaleróktól.” (Uo. 119. o.)

Bár eleinte nagy nyomás nehezedett rá mind a holland református misszió által befolyásolt hatóságok, mind saját felettesei irányából, az akadályok nem tántoríthatták el az elhatározásától. Miután felettesét meghívta egy szertartásra, ahol tolmácsa a látottak mindent részletét elmagyarázta, Al atya szabad utat kapott a saját elképzelése szerinti misszióra. Ennek jellegét jól szemlélteti a templom alapkövének elhelyezéséről készült beszámoló:

„November 20-án letették az alapkövet. Hugolinus Storff és Joseph Rhodes atyák Kaliforniából utaztak ide, hogy levezzessék a szertartást. A környező vidékről munkások és az ügyet támogató emberek érkeztek. A rezervátum távoli részeiből is jöttek meszkalerók, akik szekerekkel, lovaikkal és tipijeikkel megtöltötték a völgyet. Hogy támogatásukat kifejezzék, az indiánok Ussennek szentelt tárgyakat helyeztek el a kő alá – ez a gesztus összefüggésben állt azzal, hogy a pap elfogadta a pubertásszertartásokat. Szimbolikusan bevitték Ussent a Jézus-templomba, és a templom befogadta őt.” (Uo. 179. o.)

Braun atya szellemisége halála után is tovább élt, a templom története során végigkövethető. Érdemesnek tartom ismertetni az utolsó ferences atya, Paul Botenhagen távozásának körülményeit. A rend 2013-ban anyagi okokból kénytelen volt megválni az óriási épülettől. Paul atya távozásának híre nagy csapás volt az egész meszkaleró közösség számára. Elhatározták, hogy olyan tradicionális áldásszertartást rendeznek, amelyhez hasonlót még soha nem végeztek katolikus pap számára. Ezzel próbálták megakasztani a folyamatot. A szertartás azon részét, amelyben Botenhagen atya aktívan részt vett, Henrietta Stockel így írja le:

„Egy előre megbeszélt pillanatban Paul atyát, aki már az egész területet bejárta, egy táncsoport tipijébe hívták. Leültették egy székre, szemben négy, testfestést viselő táncossal. Ők a Hegyi Szellemek formájában (Gahé) jelentek meg, két fiatal tanonc kíséretében, akiket bohócoknak neveznek. A vezető táncos lassan odasétált hozzá, és szent pálcákkal megérintette, miközben a férfi énekesek és dobosok áldási dalokat énekeltek apacs nyelven. Néhány idősebb, hagyományos kendőbe burkolódzó asszony állt a pap mögött, tanúként. A legidősebb nő az atya bal vállára tette a kezét, a gyógyító ember pedig a jobb oldalára állt. Amikor a táncosok megálltak, Paul atya felállt, és egyenként megáldotta őket a hagyományos módon, miközben megkenste őket a szent sárga gyékény pollenjével. Ugyanez a szertartás zajlott le a másik három táncsoport tipijében is, mielőtt a pap visszatért a fő táncterre, és csatlakozott az ott folyó ünnepséghez.” (STOCKEL 2014, 90. o.)

A szertartás sikerességének megítélése világnézet kérdése. Paul atya bizonyos előre nem látott körülmények hatására még egy évig maradhatott.

Afrika átrendezi a színpadot

Az *Apacs Krisztust* érintő konfliktussal kapcsolatos diskurzusban sokszor idézik Chudy atya böjti homíliáját: „Isten az első. Nem lehetsz egyszerre apacs és katolikus, választanod kell. Nem lehetsz egyszerre mindkettő. [...] El kell hagynod azokat a szokásokat és azt az életmódot [...] választanod kell.” (CHRISTIAN 2024) Ezek a mondatok álltak tehát a botrány teológiai középpontjában. A hatásukat Sherry Robinson így kommentálta: „Amikor a pap megismételte mindazt, amit az európaiakkal való kapcsolat kezdete óta hallottak, a meszkalerók úgy érezték, mintha időutazáson vennének részt, vissza a múltba. Az, hogy a szavak egy nigériai fekete ember szájából származtak, akinek a saját népe is elnyomott volt, még inkább zavarba ejtette őket.” (ROBINSON 2024)

Amennyire kézenfekvő ez az összefüggés, annyira ritkán kerül elő a történetekkel kapcsolatos beszámolóknak. Kizárólag az apacs hívek szájából hangozhat el, és ez jól jelzi, mennyire csúszós talajra ért a történet, amint a nyugati „fehérgonoszság” bűnét egy afrikai fekete ember követte el. Pedig ez fontos elem. Larry Gosselin korábbi munkássága során hol többé, hol kevésbé burkoltan kritizálta a missziót megöröklő konzervatív szellemiségű klérust. Ám ez a feltételezhetően kölcsönös, ám fegyelmezetten kommunikált ellenszenv mindeddig csendben parázslott. A cselekvés elszántságát egyértelműen Chudy atya hozta el. Felmerül a kérdés, vajon milyen tényezők játszottak szerepet az ő ellenséges és energikus fellépésében. Mivel Chudy atya a nigériai Igboföld régióból származik, az ottani sajátosságokra fókuszálok. Ám a továbbiakban természetesen és hangsúlyozottan nem az ő személyéről írok. Azt a szellemi és társadalmi közeget igyekszem vázlatosan bemutatni, amely a meszkaleró konfliktus mögött meghúzódik, vagyis a kiküldő egyház által erősen determinált helyzetet. Az utolsó szempontom tehát a nigériai, pontosabban az igbo katolicizmus vizsgálata, mégpedig az inkulturáció kérdéseire fókuszálva.

Köztudott, hogy a Római Katolikus Egyházban mind kisebb arányt képvisel az európai katolicizmus, miközben Dél-Amerika, Afrika és Ázsia egyre nagyobb súlyt kap. Valóban, a Központi Egyházstatisztikai Hivatal által szerkesztett 2024-es *Pápai évkönyv* (*Annuario Pontificio*) adatai alapján megállapítható, hogy a püspökök és papok száma az ázsiai és az afrikai kontinensen folyamatosan nő, miközben Európában csökkenő tendenciát mutat (SOMOGYI 2024). Az afrikai katolicizmus jellemzőit legmarkánsabban a nigériai – ezen belül is az igbo népesség által lakott területek – egyházai tükrözik. Nigéria sok figyelmet kap keresztény körökben, elsősorban mint napjaink valódi vértanúinak hazája, hiszen a vallásilag kettéosztott országot a saría jogrend széles körű bevezetése óta a keresztények számára az egyik legveszélyesebb területként tartják számon. Az uralkodó narratíva szerint az iszlám terjeszkedéssel szemben folytatott harcok során vértanúsággal is megpecsételt (részben katolikus) kereszténység ereje áthatja a társadalmat, a papságra jelentkező fiatalok száma olyan magas, hogy az ország határain túlra is kirajzanak. Céljuk a hagyományos katolikus értékek védelme és a nyugat újraevangelizálása a liberális irányba elhajló társadalmakban. Edwin Chukwudi EZEOKEKE 2018-ban, Lublinban készített disszertációja mélyebb részletességgel és árnyaltabban vizsgálja a nigériai katolicizmus jellemzőit, kevésbé idealizált képet festve róla. Mivel úgy találtam, hogy belső rálátása van a körülményekre, és korrekt módon hivatkozik, nagyrészt az ő munkája alapján vázolom fel a legfontosabb jellemzőket.

Miután a polgárháború miatt az idegen misszionáriusok elhagyták az országot, az alulról építkező, a helyi közösségek életét átítató pásztori módszerek nem várt sikereket hoztak. Az 1970-ben mindössze nyolcvanezer főt számláló igbo egyház néhány évtized múlva már tizennégymillós tagsággal

rendelkezett (EZEKEKE 2018, 189. o.). A sikerek ellenére Ezeokeke komoly problémákat tár fel. Véleménye szerint az igbo egyház identitása meglehetősen bizonytalan és fragmentált. Közismert probléma a szinkretizmus és a kettős elköteleződés jelensége. A fétisek erejébe vagy a reinkarnációba vetett hit, illetve olyan szokások, mint a halottmosdatásra használt víz fogyasztása, még ma is jelen vannak a katolikusok között. A többnejűség gyakorlata szintén folyamatos kihívás, hiszen ez sok esetben a család fennmaradásának a feltétele. Az egyik legnagyobb kérdés a helyi klérus számára is ez: lehetséges-e úgy katolikussá lenni, hogy közben az igbo identitás is megmaradjon? (EZEKEKE 2018, 205. o.)

Nathaniel I. NDIKWERE már évtizedekkel ezelőtt égető és sürgető szükségnek látta a helyesen gyakorolt inkulturációt. Az afrikai kereszténység kezdetére vezeti vissza a problémát (1994a, 12. o.). Véleménye szerint a korai misszionáriusok érdektelensége a helyi nyelvek és kultúra iránt meggátolta azt, hogy a kereszténység mély gyökeret eresszen Afrikában. A szerzetesek és remetek tevékenységére épülő egyház mindig is idegen maradt a helyi népesség számára. A korai észak-afrikai egyház egyetemes hírnevére, olyan kiemelkedő alakjaira, mint Alexandriai Kelemen, Órigenész, Tertullianus, Augustinus és mások, ma nosztalgiával tekint vissza az egyház. Kevés szó esik arról, hogy ez a „statikus sivatagi egyház” a helyi lakosság számára idegen volt. Ndiokwere szerint az iszlám terjedése közvetlen kapcsolatban állt ezzel a helyzettel: „Nem csoda, hogy amikor az iszlám hódítás vad szele megérkezett, az egész intézményt elsöpörte. A bennszülöttek bizonyosan nem keltek fegyverbe, hogy megvédjék azt, amit soha nem tekintettek a saját egyházuknak. [...] Azok az egyházak maradtak csak meg, amelyek helyi közösségekben testesültek meg: a kopt, az etióp és a núbiai.” (Uo. 13. o.) Ndiokwere úgy gondolja, hogy ez a veszély a mai nigériai kereszténységet is fenyegeti. Hiszen a helyzet hasonló. Az iszlám terjeszkedik, míg a katolikusok továbbra sem alkalmazzák a hívek számára érthető helyi nyelveket a miséken, gyakorlatilag elzárva őket hitük adekvát megélésétől.⁶ Bár Ezeokeke szerint a megfelelő inkulturáció lehetősége adott volt, amikor az idegen misszionáriusok távoztak, az új klérus ezt elmulasztotta. Ez a mulasztás vonatkozik a kateketikai és egyéb vallási szövegek megújításának hiányára⁷ éppúgy, mint a rituális életre. A szó szerinti értelemben importált oltári edények, templomi bútorok, harangok és egyéb tárgyak, az azokon használt szimbólumok nem illeszkednek a helyi emberek világához. Ráadásul a gyermekeknek továbbra sem adnak igbo nevet a kereszteselés során. A katolicizmus kulturális elemei a korai misszionáriusok mintája nyomán hagyományozódtak, és ma is normatívnak számítanak. A koncepció jól kivehető: „Minél kevesebb igbo elemet mutat fel egy hívő rituális és vallási élete, annál keresztényebbnek tartják. Az igbo katolicizmus rómaibb, mint maga Róma.” (EZEKEKE 2018, 198. o.) Ndiokwere így fogalmaz: „Az egyik probléma az, hogy sok katolikus, különösen a hierarchiában, úgy véli, hogy amit a korai misszionáriusoktól kaptak, az a katolikus hit teljessége. Az attól való bármilyen eltérés unortodoxnak és elfogadhatatlannak minősül.” (NDI KWERE 1994b, 6. o.)

Ezeokeke az evangelizáló igbo katolicizmusról általánosan elterjedt képet is félrevezetőnek tartja. Furcsa módon jellemző probléma a helyi – főként vidéki – gyülekezetekben szolgáló papok hiánya. Pedig a területen óriási a szegénység, és a katolikus egyház könnyebbé teheti az életet. Rendszeres étkezést, biztos állást, kényelmes lakhatást, szociális biztonságot tud nyújtani. A papok tekintélye

⁶ A latin vagy más idegen nyelvű szertartások a megszokottak. Ennek részben az az oka, hogy sok pap nem is képes rá, hogy idegen kifejezések használata nélkül prédikáljon. Ez különösen is igaz a külföldön tanult papokra, akiknek a presztízsét ez is emeli. A fontos emberek részvételével zajló elegáns miséket angolul celebrálják (NDI KWERE 1994a, 211. o.).

⁷ Elretentő példa a korai nyugati misszionáriusok által küszködve elkészített fordítások közül: a keresztény házasság meghatározására használt *igba akwukwo* szó szerinti jelentése: szex egy könyvvel (EZEKEKE 2018, 195. o.).

óriási. Felszentelésükkor sok esetben értékes ingatlant és luxuscikkeket kapnak ajándékba, illetve az egyébként rendkívül szegény gyülekezeti tagok később is erejüket meghaladó ajándékokkal halmozák el őket (EZEKE 2018, 248. o.). Ezek az anyagi előnyök sok fiatalot ösztönöznek a pályaválasztás során. De ez az attitűd a „nyugati világ evangélizálása” során is tetten érhető. Európa és Amerika még magasabb életszínvonalat és karrierlehetőséget biztosít, ez nagy kísértés a külföldön tanuló papnövendékek számára. Sokan nem térnek vissza Nigériába (EZEKE 2018, 249. o.). Természetesen – és ezt a szerzővel egyetértve a lehető legkomolyabban szeretném hangsúlyozni – mind Nigériában, mind a nyugati országokban rengetegen vannak olyanok, akik őszinte hittel és szívvel szolgálnak. Igazságtalanság lenne az ő érdemeiket elhallgatni. Leszögezhetjük ugyanakkor, hogy az afrikai társadalmakban uralkodó tekintélyviszonyok által formált elvárásrendszer nem elhanyagolható tényezője a papi identitásnak. Ennek következményei közé tartozhat a külföldön működő papok feszült viszonya a kevésbé tekintélytisztelő közösségekkel.

Miközben az igbo egyház biztosítja a papok jólétét, fontos elvárásként állítja eléjük a tradicionális katolikus hagyományok szigorú védelmét. Az inkulturáció egyik legfontosabb terepe a liturgia lehetne. Ezzel kapcsolatban a hivatalos álláspontot a Nigériai Katolikus Püspöki Konferencia *On Abuses During Liturgical Celebrations*⁸ című felhívása illusztrálja. A címzett: minden nigériai katolikus pap. A dokumentum igen szigorú hangnemben bírálja mindazokat a gyakorlatokat, amelyeket elhajlásnak minősít. Ilyen például a szentségek előírásoktól eltérő mozgatása, a liturgiai előírásoktól idegen énekek, a tánc és nem utolsósorban „a hitnek ellentmondó helyi szokások bevezetése az inkulturáció égisze alatt”. Említésre kerül itt a nem megfelelő viselet, az egyház által szentnek nem minősített tárgyak megáldása és még egyéb, az előírt liturgiai kereteket áthágó vétségek (1. pont). A konferencia megfogalmazása szerint „[e]zeknek a súlyos jogsértéseknek az előfordulása [...] botrány és szégyen forrása a nigériai egyház számára”.

A felelősség a szertartást bemutató papot terheli. „Az a pap, aki önhatalmúlag eltér ezektől a normáktól, szent kötelességével szembeni súlyos hűtlenséggel vádolható, és tévútra vezet a hívőket. A szent liturgia szabályozására kizárólag az Egyház van felhatalmazva.” (2. pont) Az előírásokat megszegők saját egzisztenciájukat kockáztatják: „Szükség esetén büntető intézkedéseket kell alkalmazni, a vétkes papokat felelősségre vonva, ráébresztve őket tetteik súlyosságára és másokat visszatartva hasonló bűnök elkövetésétől.” (4. pont) Feltételezhető, hogy a kedvezőbb helyzetben lévő papok ezt a kockázatot csak nagyon kivételes esetben vállalják. A külföldön tanuló vagy szolgáló papok esetében még nagyobb lehet a tét. A kedvezőtlenebb viszonyok közé való áthelyezés lehetősége hatékony eszköz a hierarchia kezében, és természetesen ennél nagyobb súlyú büntetéseket is kiszabhatnak. Úgy gondolom, hogy ez az adalék fontos segítség lehet a meszkaleró konfliktus árnyaltabb megközelítéséhez.

Konklúzió

A meszkaleró katolikus közösség csaknem száz éven át működött háborítatlanul Albert Braun ferences atya és szellemi örököseinek különleges védelme alatt. A közösség vallási-identitási szabadsága messze meghaladta a korszak általános szintjét. Az Apacs Krisztus személyében az isteni szeretet szabadsága testesül meg, ikon minőségében pedig egymástól távoli kultúrák spiritualitása kapcsolódik.

⁸ *On Abuses During Liturgical Celebrations*. (Püspöki körlevél.)

Mindez mégsem tudta ellensúlyozni azokat a transzgenerációs traumákat, amelyeket a bentlakásos iskolákban átélt élmények és az őslakosokat sújtó kollektív traumák okoztak. Az apacs–katolikus kettős identitást érő első komolyabb támadás felszínre hozta azokat a történelmi sérelmeket, amelyek pedig felületesen szemlélve az elmúlt évtizedekben alig érintették a gyülekezet hitéletét. Úgy gondolom, ez fontos missziológiai tanulság lehet.

Ám a megrázkódtatásnak hosszú távon lehetnek pozitív hatásai is. Larry Gosselin így összegzi:

„Úgy vélem, ez az egész epizód megújulásra készítette az apacs közösséget, erőteljesebb önértékesítésre a kulturálisan hiteles keresztény hitük fenntartásában. Felélénkítette az identitás tudatosságát, és megerősítette az elhatározást, hogy ragaszkodjanak mindahhoz, amit szentnek tartanak önmagukban. Tudják, hogy Krisztus bennük él, a saját hitükben, kultúrájukban, hagyományaikban és szeretetükben.” (GOSSSELIN 2025, 49. o.)

A közösségi öntudat megerősödése tehát a katolikus identitás erősödését is magával hozta, ami nagy szó a jelen helyzetben. Általánosan igaz, hogy a keresztény őslakos közösségek két malomkő közé szorultak. Míg a legtöbb felekezet még napjainkban is a törzsi identitás feladását várja tőlük, a bündiszkurzus eszkalálódásával a tradicionalisták egyre hangosabban kérik számon rajtuk keresztény identitásukat. A kettős nyomás alatt álló közösségeknek minden mobilizálható erejükre szükségük lehet.

Ezt a feloldást mégis disszonánsnak érzem. A ferenceseknek egy teljes évszázadon keresztül sikerült baráti és szeretetteljes alapokon tartani a missziót, miközben ebben a biztonságos közegben Jézus követésének eszméje az apacs kultúra mélyrétegeiben is gyökeret eresztett. Hiszen ha a törzs spirituális vezetői közül csak egy is mereven elutasította volna az ikon létrejöttét, az sosem születhetett volna meg. Vajon ez a mostani törés mit okozott? Keserűséget, ellenségességet és radikalizálódást az egyházközség vezetésével szemben? Nagyon valószínű. A konzervatívnak tartott katolikus értékek megerősödését? Semmiképp. Személy szerint úgy látom, hogy ennek a meggondolatlan rajtaütésnek csak vesztesei vannak. A hívek traumatizálódtak, a pap kudarcot élt meg a hivatásában, a püspök feltehetőleg több fronton is igen kellemetlen helyzetbe sodorta magát.

Mi lehet a tanulság? Nem gondolom, hogy egy ilyen összetett, lelkiismereti, teológiai és egyházipolitikai ellentétekkel terhelt konfliktus könnyedén orvosolható volna. Egyeseket örömmel tölt el, ha a misszió nyitottabb és kockázatosabb formáival találkozhatnak, mások ördögi megtevesztésnek és a kereszténység elárulásának tartják. Mindkét álláspont megalapozható. A magam részéről csak egyetlen szempontot szeretnék hangsúlyozni. Az őslakosok minden földrészen öntudatra ébredtek, és nagyon hasonló kritériumokat állítanak fel identitásuk rögzítésére. A földdel, az elődökkel és a nem emberi létezőkkel való mély és feloldhatatlan kapcsolat, illetve a megmaradt kultúrához való elszánt ragaszkodás a két sarkalatos pont. Mi több, ezek a motívumok a posztmodern, posztkoloniális, globalizációellenes diskurzusokban is egyre hangosabban artikulálódnak, mivel az összeroskadóban lévő fogyasztói kultúra alternatíváit kereső gondolkodók gyakran fordulnak az őslakos értékek felé. Úgy vélem, minden keresztény irányzatnak és felekezetnek őszintén kutatnia kellene az ezekkel a kérdésekkel összefüggő, saját hitelveik szerint még legitim teológiai lehetőségeket. Ha őszinte a törekvésünk, a Jézust követő őslakosokkal való találkozás során valóban értékes ajándékot kaphatunk: olyan testvérek bölcsességét, akik ezekkel a számunkra új kihívásokkal már nemzedékek óta küzdenek.

The Apache Face of Christ

Iconoclasm on the Mescalero Apache Reservation

► Proper inculturation is one of the most divisive theological and ecclesiastical issues of our time. Related debates tend to elicit strong emotional responses among both progressive and conservative Christians. In this case study, the author examines the circumstances surrounding a traumatic event affecting a particular indigenous Roman Catholic community. In the summer of 2024, the icon of the *Apache Christ* was arbitrarily removed from St. Joseph Apache Mission Church in New Mexico by a Nigerian priest who served in the parish. The icon depicts Christ dressed as an Apache holy man, surrounded by sacred objects of the tribe. The paper describes the circumstances of the icon's creation, its role in the community, and the resulting conflict from four perspectives. The author examines the *Apache Christ* as an icon, the traditions underlying this unique representation, the historical past of the community, and the possible role of ultra-conservative Nigerian Catholicism in the conflict that has developed. Each of these topics deserves a separate study, but in this paper, the author aims to highlight the complexity of the situation.

Keywords: Christianity / Catholicism / inculturation / Native Americans / Africa

Hivatkozott művek

- BARRETT, S. M. – GERONIMO 1906. *Geronimo's Story of His Life*. Duffield & Company, New York.
- BLACK, Lydia T. 2004. *Russians in Alaska. 1732–1867*. Alaska Press, Fairbanks.
- CAVE, Dorothy 2011. *God's Warrior. Father Albert Braun OFM 1889–1983*. Sunstone Press, Santa Fe.
- DALEY, Robert 2019. *Unangan Orthodox Christianity. Conversion Through Similarity*. Diplomamunka. Dominican University of California. (Master's Theses 8.) <https://doi.org/10.33015/dominican.edu/2019.HUM.o8>
- EZEKEKE, Edwin Chukwudi 2018. *The Identity of the Catholic Church in Igboland, Nigeria*. John Paul II Catholic University of Lublin.
- GOSSELIN, Larry, OFM 2025. *Chasing Rainbows. Walking in the Footsteps of Saint Francis of Assisi with the Beautiful Mescalero Apache People*. Tau Publishing, Phoenix.
- MOUSALIMAS, S. A. 1995. *The Transition from Shamanism to Russian Orthodoxy in Alaska*. Berghahn Books, Providence.
- MOUSALIMAS, S. A. 2003. *From Mask to Icon. Transformation in the Arctic*. Holy Cross Orthodox Press, Brookline.
- NDIOKWERE, Nathaniel I. 1994a. *The African Church, Today and Tomorrow*. 1. köt. *Prospects and Challenges*. Springfield Publishers, Owerri.
- NDIOKWERE, Nathaniel I. 1994b. *The African Church Today and Tomorrow*. 2. köt. *Inculturation in Practice*. Effective Key Publishers, Onitsha.
- STOCKEL, H. Henrietta 2014. The Broken Hallelujah. The End of the Franciscan Ministry among the Mescalero Apaches. *Nova Religio – The Journal of Alternative and Emergent Religions*, 18. évf. 2. sz. 83–93. o. <https://doi.org/10.1525/nr.2014.18.2.83>
- SZILÁGYI Ákos 2020. Az ikon helye. Előhang Ruzsa György könyvéhez. In: Ruzsa György: *Hogyan nézzük az ikonokat?* Corvina, Budapest.
- TALLÁR Ferenc 2006. ...és... *Struktúra és communitas*. L'Harmattan Kiadó, Budapest. (Dasein könyvek.)

Internetes források

- CHRISTIAN, Gina 2024. New Mexico tribe gets back ‘Apache Christ’ icon, and a new pastor. *National Catholic Reporter*, 2024. július 16. <https://www.ncronline.org/news/new-mexico-tribe-gets-back-apache-christ-icon-and-new-pastor>. (Megtekintés: 2025. október 12.)
- GOSSELIN, Larry, OFM 2024. Open letter to the bishop concerning the image of the Apache Christ. *Where Peter is*, 2024. július 5. <https://wherepeteris.com/open-letter-to-the-bishop-concerning-the-image-of-the-apache-christ/>. (Megtekintés: 2025. október 15.)
- Keeping Christ’s Sacred Promise. A Pastoral Framework for Indigenous Ministry*. Committee on Cultural Diversity in the Church – Subcommittee on Native American Affairs of the USCCB. United States Conference of Catholic Bishops, Washington DC, 2024. <https://www.usccb.org/resources/Indigenous%20Pastoral%20Framework%20-June%202024-Final%20Text.pdf>. (Letöltés: 2025. február 10.)
- On Abuses During Liturgical Celebrations*. Catholic Bishops Conference of Nigeria, 2024. aug. 15. <https://www.nigeriacatholicnetwork.com/wp-content/uploads/2024/08/On-the-Abuse-of-the-Sacred-Liturgy.pdf>. (Letöltés: 2025. július 28.)
- ROBINSON, Sherry 2024. Priest Miscalculates In Removing ‘Apache Christ’. *Los Alamos Daily Post*, 2024. július 8. <https://ladailypost.com/robinson-priest-miscalculates-in-removing-apache-christ/>. (Megtekintés: 2025. október 11.)
- SOMOGYI Viktória 2024. Növekszik a katolikusok száma a világon: 1 milliárd 390 millióan vannak. *Vatican News*, 2024. április 5. <https://www.vaticannews.va/hu/vatikan/news/2024-04/egyhazi-statisztika-novekszik-katolikusok-szama-vilagon.html>. (Megtekintés: 2025. március 24.)